YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST / 8-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNING AHAMIYATI 12
Usmonova Zarina
O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 19
Zaripova Sabrina Zafar qizi
O‘ZBEKISTON TO‘QIMACHILIK TARMOG‘IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO‘SIQLAR VA ISTIQBOLLAR 25
Sobirov Shohruh Shuxratovich
ISTE’MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA’SIRI 30
Ra’no Balxiboyeva Davron qizi
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO‘LLARI 40
Otabek Oltiboyev
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O‘ZGARISHIGA TA’SIRI TAHLILI 45
Ochilov Laziz Siddiqovich
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI 54
Sanakulova Iroda Abrorovna
GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI SHAROITIDA CHO‘L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG‘OR XORIJIY TAJRIBA (O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO‘L YAYLOVLARI MISOLIDA) 61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich
XALQARO OLIY TA’LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDORLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI 68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich
THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN’S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION 76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna
ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА 82
Умарова Нозанин Алишерзода
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 88
Sapayev Abdujalol Odinayevich
TIJORAT BANKLARIDA TO‘LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH 96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o‘g‘li
UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI 102
Murodov Alisher Murodjon o‘g‘li
РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ 106
Уралова Сожида Анвар кизи
JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR) 112

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Mamadiyorov Adhamjon Qo‘chqar o‘g‘li
KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 121
Ulug‘bekov Sardorbek Ulug‘bekovich
TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO‘RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 128
Turdiyev Eralijon Muxtarovich
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR AUDITINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 134
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o‘g‘li
CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING NAZARIY JIHATLARI 138
Asqarov Fayzullo G‘iyosiddin o‘g‘li
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BILIM VA MALAKALARNI RAQAMLI BAHOLASH TIZIMINING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI 148
Abdiyev Nosir Raximovich
Muzaffarova Mohira Nuraliyevna
O‘ZBEKISTON BANK SEKTORIDA MOLIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 154
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o‘g‘li
SURXONDARYO VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH DARAJASINI QIYOSIY BAHOLASH 160
Omonova Nigora Bahodir qizi
ZAMONAVIY TO‘LOV TIZIMLARINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISHINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI 167
Iskandarov Xurshid Iskandarovich
TEXNOLOGIK AVLOD ALMASHINISHI SHAROITIDA ALOQA KORXONALARI TOVAR-MODDIY ZAXIRALARINING QADRSIZLANISHINI HISOBGA OLISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 175
Jamilov Jushqin Jonon o‘g‘li
SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI ANFIS ASOSIDA MODELLASHTIRISH 181
Avazova Nafisa Namazovna
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING RAQAMLI RIVOJLANISHINI BAHOLASH: O‘ZSME-DDI MODULINING METODOLOGIYASI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMI 186
Rajabov Sirojiddin Mansurovich
ISLOM MOLIYASI TAMOYILLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA’MINLASHDAGI AHAMIYATI 193
Kenjaeva Durdona Ravshan qizi
ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 198
Аюбов Ойбек Улугбек угли
YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA MA’LUMOTLAR TAHLILINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH 204
Raximov Sarvarbek Abdumutalibjonovich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, ULARNI MOLIYALASHTIRISHNI RAG‘BATLANTIRISH BO‘YICHA CHORA-TADBIRLARNING ASOSIY YO‘NALISHLARI 211
Umarova Gulzodxon Qodirbekovna

MEHMONXONA XO‘JALIKLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL MEXANIZMI VA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 216
Rahimov Hasan Abdusaitovich
NOMODDIY AKTIVLAR BO‘YICHA OSHKORALIKNI TAKOMILLASHTIRISH VA MILLIY HISOBNI XALQARO STANDARTLAR BILAN UYG‘UNLASHTIRISH 221

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ishankulov Izzatilla Nurillayevich
SANOATLASHTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA UNUMDORLIK OMILI 226
Erkayev Akrom Normuxammadovich
INNOVATSION O'ZGARISHLAR ASOSIDA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING 2030-YILGACHA MO'LJALLANGAN PROGNOZ SSENARIYLARI VA ULARNING SEZGIRLIK TAHLILI 232
Amrullayev Dadaxon
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УЯЗВИМОСТИ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ И СТРУКТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 237
Эркинбаева Камила Жавланбековна
TIJORAT BANKLARI BIZNES MODELINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 243
Sh. Nurullayeva
S. Narimonov
OLIY TA'LIMDA RAQAMLI EKOTIZIMNI SHAKLLANTIRISHDAGI XAVF-XATARLAR (RISKLAR) VA BOSHQARUV MUAMMOLARI 249
Pirmanov Oxunjon Baxridin o'g'li
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 256
Шомуродов Равшан Турсункулович
Хакимов Хафизбек Хамза угли
Джумабаева Гаянэ Рахимовна
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOTRANSPORT XIZMATLARI BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI EKOLOGIK-IQTISODIY OMILLAR ASOSIDA OSHIRISH YO'LLARI 263
Sultanov Sulaymon Safarboy o'g'li
TIJORAT BANKLARIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 269
Abdushukurova Mehribonu Dilmurod qizi
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH, YER RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA AHOLINING XARID QOBILIYATI MUVOFIQLIGINI BAHOLASH 276
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich
ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА 281
Мирахмедова Мафтуна Ибрагимовна
TIJORAT BANKLARIDA FOIZ SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING AMALIY JIHATLARI 288
Orifova Dilnoza Obid qizi
XALQARO KREDIT LINIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 295
Aliyev Bekzod Ilhomovich
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УЧЁТА И АНАЛИЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ 301
Холикова Дурдона Бунёджон кизи

TOSHKENT VILOYATIDA ISHLAB CHIQARISH SOHASIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HUDUDIY DIFFERENSIATSIYASI 308
Salimov Burxoniddin
IJTIMOIY-IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHDA SINERGETIK YONDASHUV: ZANJIRLI ADOLAT KONSEPSIYASI 314
Alimov Nasimjon Hoshimovich
AQLLI SHAHAR TIZIMIDA IJTIMOIY SOHA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 319

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Radjabov Bunyod Abduxalilovich
QO‘SHILGAN QIYMATNI TAQSIMLASHNING SAMARALI SOLIQ MEXANIZMIGA OID XORIJ TAJRIBALARI 326
A.A. Bobomurodov
O‘ZBEKISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT” TIZIMIGA O‘TISH ZARURIYATI VA XIZMATLAR SOHASI UCHUN IQTISODIY AHAMIYATI 333
Y.M.Xalikov
OLIY TA’LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI 342
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o‘g‘li
YOSHLARNING RAQAMLI MEHNAT PLATFORMALARIDA BARQAROR BANDLIGINI RISKKA ASOSLANGAN STRATEGIK BOSHQARISH 349
Palvonova Sevara Baxromovna
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO‘RSATISH TARMOQLARIDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 355
Almanov Ilhom Sultonovich
MAKTABGACHA TA’LIM XIZMATLARINI GEYMIFIKATSIYALASH ASOSIDA TA’LIM SIFATI VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH 362
Aslonova Rushano Ilxomovna
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY NATIJADORLIKKA TA’SIRINI BAHOLASH 368
Tursunxo‘jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi
HUDUDLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHIDA ISTE’MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 374
Xolmatov Azamatjon Abdupattoyevich
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ 380
Муниса Турдибаева
LOYIHA MENEJERLARINING SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING LOYIHALAR IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA’SIRI 394
Zairova Farida To‘xtamurod qizi
TIBBIY XIZMAT KO‘RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY KO‘RSATKICHLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH 400
O‘roqov Firdavs Ortiqniyoz o‘g‘li
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI 407
Jumaev Sohib Baxodirovich
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI VA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TRANSFORMATSIYON MODELI 412
Murodullayeva Guljaxon A’zamjon qizi
INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI 418
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O‘ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI 426
Olimboyeva Nazokat Abdujabbor qizi
KICHIK VA O‘RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INTEGRALLASHGAN RISKKA YO‘NALTIRILGAN AUDIT MODELIDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI 431
Muydinov Erkin Jamaldinovich
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 441
Bekbergenov G‘ayrat Shuxratovich
YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATINI SOLIQ MEXANIZMLARI ASOSIDA MOLIYAVIY RAG‘BATLANTIRISH 446

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘rinova Umida Qodirjonovna
SOG‘LIQNI SAQLASHNING YAGONA RAQAMLI EKOTIZIMIDA KIBERXAVFSIZLIK RISKLARINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 450
Turayeva Nafisa Odiljonovna
XORAZM VILOYATIDA YER BOZORI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 456
Ubaydov Mirshod Ismailovich
O‘ZBEKISTON UY-JOY BOZORIDA MOLIYAVIY PUFAK XAVFINI BAHOLASH: INTEGRAL INDEKSNI SHAKLLANTIRISH VA EKONOMETRIK TAHLIL 462
Botirov Islombek Ulug‘bek o‘g‘li
SUTCHILIKGA IXTISOSLASHGAN CHORVACHILIK KORXONALARIDA TANNARXNING BUXGALTERIYA HISOBINING OBYEKTI SIFATIDA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 467
Razzoqov Abbos Abdumalik o‘g‘li
BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLAR ICHKI AUDITINING INSTITUTSIONAL-TASHKILIY MEXANIZMI 472
Mulayev Farxod Alisherovich
SHAHAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK BARQARORLIK TAMOYILLARINI JORIY ETISH: MUAMMOLAR, INNOVATSION YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR 477
Nurtayev Zaxriddin
SANOATNING «DRAYVER» SOHALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O‘SISHNI JADALLASHTIRISH 482
Xolbozorov Muzraf Yusup o‘g‘li
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВОГО СТРАХОВАНИЯ ТУРИСТСКИХ РИСКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ 489
Усманова Азиза Бахтиер кизи
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO‘RSATILADIGAN XIZMATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI 497
Rajabov Saidrasul Xalil o‘g‘li
AYOLLAR TADBIRKORLIGI VA GENDER TENGLIGI: XITOY VA O‘ZBEKISTON MEHNAT BOZORLARI TRANSFORMATSIYASI MISOLIDA 504
Xasanova Shaxzoda
SOLIQ TIZIMIDA MARKIROVKALASH ORQALI XUFIYONA IQTISODIYOT VA SOLIQDAN QOCHISHNI QISQARTIRISH AMALIYOTI TAHLILI 510
Ismailov Bobir Salomovich
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA BOSHQARUV HISOBOTI METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRISH KONSEPSIYALARI 517
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna
HUDUDIY IQTISODIY TIZIMNI INNOVATSION BOSHQARISHDA “INNOVATSION EKOTIZIM”KONSEPSIYASI ASOSIDA ICHKI VA TASHQI MUHITLAR O‘RTASIDAGI DINAMIK O‘ZARO TA’SIRLARNI BAHOLASH 521
Xolov Azimjon
ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM 530
Abdurashidova Mahfuza Tolibjon kizi
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 534
Kulboyeva Nargiz Majitovna
SAVDO XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 545
Raxmanov Sherzod Shuxratovich
АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 552
Абдуллаева Ш.Э.
Чернушкина Л.А.
O‘ZBEKISTONDA JADAL URBANIZATSIYA SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOT

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TAMOYILLARINI SHAHARSOZLIKKA INTEGRATSIYA QILISH 557
Azamiddin Quldashev
MANAGEMENT OF CULTURAL HERITAGE IN TOURIST DESTINATIONS OF UZBEKISTAN: THE CASE OF THE NEWLY RESTORED IMAM AL-BUKHARI COMPLEX 562
Saidzoda Shakhlokhon Murodilloevna
O‘ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING HOZIRGI HOLATI VA MINTAQAVIY TAHLILI 568
Jumabayeva Kumush Botir qizi
CIVIL-MILITARY COOPERATION AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA: A STATISTICAL ASSESSMENT OF EDUCATIONAL AND LEGAL POLICY OUTCOMES 578
Adams Adah Otakwu
Muhammad Auwal Sule
Blessing Onyanta Otakwu
Mercy Omoo Otakwu
SOCIAL CONDITIONS AND ORGANISED CRIMINALITY IN NIGERIA: IMPLICATIONS FOR LAW ENFORCEMENT AND SOCIAL POLICY 591
Adams Adah Otakwu
Muhammad Auwal Sule
TEMIR YO‘L TRANSPORTI KORXONALARINING EKOLOGIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODIK ASOSLARI 601
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna
KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI 607
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o‘g‘li
KOMPETENSIYA MATRIKSINING MEHNAT BOZORIDAGI AHAMIYATI VA UNING O‘ZBEKISTON UCHUN INSTITUTSIONAL JIHATLARI 616
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi
BYUDJET YO‘QOTISHLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA KO‘P O‘LCHOVLI TASNIFI (RISK-MENEJMENT KONTEKSTIDA) 623
Jasur Nurmatov
ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТУРИСТСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ КАК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ УЗБЕКИСТАНА 630
Абзалова Нозимахон Нодирбек қизи
XORIJIY MAMLAKATLARNI SANOATLASHUV MODELLARINING QIYOSIY TAHLILI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 636
Erkayev Akrom Normuxammadovich
TIJORAT BANKLARINING KORXONALAR INNOVATSION-INVESTITSIYAVIY TALABLARINI TA’MINLASHDAGI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 642
Gafurova Dilshoda Farxotovna
HUDUDLARNING IQTISODIY-IJTIMOIY RIVOJLANISHIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 646
Muxamadjanov Shaxriyor Solijon o‘g‘li
IJTIMOIY TARMOQLARDAGI MARKETING KONTENTINING ISTE’MOLCHILARNING XARID QILISH NIYATIGA TA’SIRINI BAHOLASH 652
Tilavkobilova Mehriniso Isomiddin qizi
YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINING TASNIFI VA ULARNING BANK TIZIMIDAGI O‘RNI 658
Sobirov Bobur Oybek o‘g‘li
ЦИФРОВАЯ ТАМОЖНЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА К НАЦИОНАЛЬНЫМ ЦИФРОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ 663
Сейдеметова Эльмира Оралбай кизи
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK-IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI 667
Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich
O‘ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA (IFRS) O‘TISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TRANSFORMATSIYA QILISH MUAMMOLARI 675

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

To‘rayeva Farida Rustam qizi
TURIZM SOHASIDA INSON KAPITALI RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI 680
Xakimova Zavqiya Umarbek qizi
RAQAMLI TO‘LOV TIZIMLARI VA BIZNESNI RAQAMLASHTIRISH: MOLIYAVIY INKLYUZIYA, YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH VA SOLIQ TUSHUMLARI (XALQARO TAJRIBA VA O‘ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR) 684
Shonazarov Ashurali Akabayevich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING YOPILISH XAVFINI BAHOLASH: OMILLI TAHLIL 691
Akbarova Barno Shuxratovna
ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ 697
Исматуллаев Акмаль Исматуллаевич
BANK DAROMADLARI BARQARORLIGINING KAPITALLASHUV DARAJASIGA TA’SIRINI BAHOLASH 705
Tursunov Mustafo Mirzayevich
CHAKANA SAVDODA NARX SHAKLLANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 713
Xabibullayev Anvar Shovkat o‘g‘li
GLOBAL IQTISODIYOTDA JANUBIY KOREYA MODELI: SAMSUNG VA HYUNDAI MISOLIDA KORPORATIV STRATEGIYALAR TAHLILI 719
Abdulaziz Xolmirzayev
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 724
Ergashev Azizxon Avazxon o‘g‘li
TIJORAT BANK KREDITLARI ASOSIDA MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 731
Shodiyev Odiljon Salim o‘g‘li
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ООО «SAM PULSAR DISTRIBUTORS» 736
Мусаева Шоира Азимовна
NODAVLAT OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA MAJBURIYATLAR, DAROMADLAR VA XARAJATLAR HISOBINING AMALDAGI HOLATI 743
Saidova Kamolat Farhodovna
TIJORAT BANKLARINING CHAKANA XIZMATLARI TAHLILI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI 747
Axmedov Sardorbek Abdukarim o‘g‘li
DEHQON-FERMERLARNING “ORGANIK BILIM” ELEKTRON PORTALI ORQALI ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGI HAQIDA BILIM OLISH IMKONIYATLARI 753
Shavqidinova Dilnavoz
Abror Mamasadikov
KORXONALARDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA’MINLASH VA MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI 758
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA BOSHQARUV MEXANIZMLARINING O‘RNI 764
Bazarov Diyor Gafurovich
OLIY TA’LIM VA ILMIY TASHKILOTLARDA TEXNOLOGIYALAR TRANSFERI OFISLARINI NATIJAGA YO‘NALTIRILGAN BOSHQARISH MEXANIZMI 772
Ergashev Rustam Rajabovich
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ГОСТИНИЧНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ 780
Нигматова Сугдиена Жалолиддин кизи
O‘ZBEKISTONDA BOJXONA TO‘LOVLARINING FISKAL-IQTISODIY MOHIYATI VA DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI 788
Sarmanov Orifjon Adiljonovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING KORXONALAR BOSHQARUV TIZIMIGA TA'SIRI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 794
Alimova Xurshida Nurmaxamatovna
COST TYPE-DRIVEN LOGISTICS EQUILIBRIUM DECISIONS IN INTENSIVE GREEN PRODUCT SUPPLY CHAINS 799
Bai Mingyuan
MILLIY IQTISODIYOTNING O'SISHNI TA'MINLASHDA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING AHAMIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 811
Fazliyev Farrux Faxriddinovich
SELLYULOZA-QOG'OZ MAHSULOTLARI TANNARXINI SHAKLLANTIRISH VA MOLIYAVIY NATIJALARNI HISOBGA OLISHNING USLUBIY ASOSLARI 818
Abdurashidov Abdumurod Abduraxmonovich
QISHLOQ XO'JALIGIDA RISKLARNI BOSHQARISH SALOHIYATINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH (NAVOIY VILOYATI MISOLIDA) 824
Xamrokulov Sindor Qaxramonovich
SAMARQAND VILOYATIDA TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING 2030-YILGACHA BO'LGAN PROGNOZ SSENARIYLARI 830
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna
KORXONALARNING RAQAMLI YETUKLIGINI INTEGRAL BAHOLASH METODIKASI VA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 835
Kungratov Ilmurod Qo'zibay o'g'li
Abdullayev Munis Qurbonovich
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA INSON KAPITALI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 843
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI ERTA OGOHLANTIRISH INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH VA STRESS-TESTLASH 849
Saidov Doniyor Abdullayevich
TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH FAOLIYATINI INNOVATSIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 856
B.B. Xanaliyev
THE NATION BRAND IN THE TOURISM SERVICES MARKET: CONCEPT, DELIMITATION, AND ECONOMIC AND SOCIAL SIGNIFICANCE 861
Yusupova Mokhinur Farkhod qizi
HUDUDLAR INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA INFRATUZILMAVIY TA'MINOTNING AHAMIYATI 871
Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich
ВЛИЯНИЕ ВЕНЧУРНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ НА РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ 877
Хайруллаева Малика Шухратжон кизи
RAQAMLI IQTISODIYOTDA BANK XIZMATLARI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH VA KIBERTAVAKKALCHILIKLARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI 883
Eshqobulova Charos O'roq qizi
RESEARCH SUPPORT AND ITS INFLUENCE ON THE WORK EFFICIENCY OF ACADEMIC STAFF IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 889
Sultonboyeva Munira Bahodirovna
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi
O'ZBEKISTON QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA HUDUDIY TALAB VA ISHLAB CHIQARISH MUTANOSIBLIGI: 2024 VA 2025-YILLAR TAHLILI 896
Turdiyev Abdullo Sagdullayevich

UDK: 338.45:691

O‘ZBEKISTON QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA HUDUDIY TALAB VA ISHLAB CHIQARISH MUTANOSIBLIGI: 2024 VA 2025-YILLAR TAHLILI

Turdiyev Abdullo Sagdullayevich
Alfraganus University dotsenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi
E-mail: a.turdiyev@afu.uz
ORCID: 0009-0008-5259-7220

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekiston qurilish materiallari sanoatida hududiy talab va ishlab chiqarish joylashuvining mutanosibligi 2024–2025-yillar kesimida baholangan. Empirik baza 14 hudud bo‘yicha SIATning 2024-M12 va 2025-M12 jamlanma qatorlaridan tuzildi. Taklif proksisi sifatida IFUT-23 bo‘yicha boshqa nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish qiymati, talab proksisi sifatida qurilish ishlari qiymati olindi. Hududiy ulushlar nisbati, Pearson va Spearman korrelyatsiyasi, HHI hamda CR3 ko‘rsatkichlari hisoblandi. 2025-yilda Pearson r=0,829 va Spearman ρ=0,710 bo‘ldi. Besh hududda talab bosimi yuqori, besh hududda nisbatan muvozanatli va to‘rt hududda ishlab chiqarish yo‘nalganligi signali qayd etildi. HHI 2023-yildagi 0,1115 dan 2025-yilda 0,1058 gacha kamaydi. Natijalar natural tanqislik yoki ortiqcha quvvatni isbotlamaydi; ular mahsulot tarkibi, hududlararo jo‘natma va logistika xarajatlarini chuqur tekshirish uchun diagnostik saralash vositasi sifatida talqin qilinadi.

Kalit so‘zlar: qurilish materiallari, hududiy mutanosiblik, talab proksisi, ishlab chiqarish joylashuvi, korrelyatsiya, HHI, strategik boshqaruv.

Аннотация: В статье оценена территориальная согласованность спроса и размещения производства в промышленности строительных материалов Узбекистана за 2024–2025 годы. Эмпирическую базу составили накопленные ряды SIAT 2024-M12 и 2025-M12 по 14 регионам: стоимость производства прочей неметаллической минеральной продукции и объем строительных работ. Рассчитаны коэффициент соответствия региональных долей, корреляции Пирсона и Спирмена, а также HHI и CR3. В 2025 году получены r=0,829 и ρ=0,710. Пять регионов отнесены к группе повышенного давления спроса, пять — к относительно сбалансированной группе и четыре — к производственно ориентированной. HHI снизился с 0,1115 в 2023 году до 0,1058 в 2025 году. Результаты не доказывают физический дефицит или избыток мощностей, поскольку стоимостные показатели не учитывают ассортимент и межрегиональные поставки. Метод используется для предварительного отбора регионов, требующих продуктово-логистического аудита.

Ключевые слова: строительные материалы, территориальная сбалансированность, прокси спроса, размещение производства, корреляция, HHI, стратегическое управление.

Abstract: This article assesses regional alignment between demand conditions and production location in Uzbekistan’s construction materials industry in 2024–2025. The dataset combines cumulative SIAT series for 2024-M12 and 2025-M12 across 14 regions: the value of other non-metallic mineral products and the value of construction works. A regional share-alignment coefficient is calculated alongside Pearson and Spearman correlations and the HHI and CR3 concentration measures. For 2025, Pearson r=0.829 and Spearman ρ=0.710. Five regions show relatively high demand pressure, five are comparatively balanced and four are production-oriented. The production HHI declined from 0.1115 in 2023 to 0.1058 in 2025. These findings do not establish physical shortages or excess capacity because value indicators do not capture product mix or interregional shipments. The method is used as a screening device for product, shipment and logistics audits rather than as a final material balance.

Keywords: construction materials, regional alignment, demand proxy, production location, correlation, HHI, strategic management.

KIRISH

Qurilish materiallari og‘irligi, transport xarajatining mahsulot qiymatidagi ulushi va texnik standartlarga bog‘liqligi sababli ishlab chiqarishning hududiy joylashuvi bozor natijasiga bevosita ta’sir qiluvchi omillardan biridir. Milliy miqyosda ishlab chiqarish o‘sishi kuzatilishi mumkin, ammo ayrim hududlarda talabga mos assortimentning yetib kelishi, yetkazish muddati yoki logistika xarajati bo‘yicha tafovut saqlanib qoladi. Shu sababli tarmoqdagi mutanosiblik faqat umumiy ishlab chiqarish hajmi bilan emas, uning qurilish faolligi joylashuvi bilan qanchalik mos kelishi orqali ham baholanishi kerak.

Hududiy tahlilda talabni bevosita baholash alohida yondashuvni talab etadi. Qurilish ishlari qiymati materialga bo‘lgan real buyurtmani kengroq ifodalaydi: unda mehnat, texnika, xizmatlar va boshqa xarajatlar ham aks etadi. Boshqa nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish qiymati esa qurilish materiallari sanoatining muhim qismini qamrab oladi. Shu asosda, ikkala ko‘rsatkich bir xil hudud va davr kesimida olinib, ulushlarga aylantirilsa, ishlab chiqarish joylashuvi bilan qurilish faolligi orasidagi nisbiy tafovutni aniqlash imkoniyati yaratiladi [1–4].

Yangi iqtisodiy geografiya ishlab chiqarish joylashuvini bozor sig‘imi, miqyos samarasi va transport xarajatlari o‘rtasidagi bog‘lanish orqali izohlaydi [5]. Geografik konsentratsiya bo‘yicha tadqiqotlar esa tarmoq faoliyatining hududlarda teng taqsimlanmasligini oddiy ulushlar va maxsus indekslar bilan o‘lchash mumkinligini ko‘rsatadi [6; 7]. Ta’minot zanjiri adabiyotida ishlab chiqarish va logistika tuzilmasini talab noaniqligi hamda mahsulot xususiyatlariga moslashtirish strategik vazifa sifatida qaraladi [8–10].

Ko‘rib chiqilgan yondashuvlar hududiy konsentratsiya va talab–taklif muvofiqligini alohida yoritadi. O‘zbekiston qurilish materiallari sanoati uchun esa rasmiy hududiy ma’lumotlardan foydalanadigan, natijani oshirib talqin qilishni cheklaydigan va keyingi mahsulot-logistika tekshiruviga aniq yo‘l ko‘rsatadigan ixcham diagnostika zarur. Mazkur maqola shu amaliy va metodik bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqotning maqsadi 2024 va 2025-yillardagi bir xil davriylikdagi hududiy ma’lumotlar asosida qurilish faolligi va qurilish materiallari ishlab chiqarish joylashuvining nisbiy mutanosibligini baholash, guruhlar tarkibidagi o‘zgarishlarni aniqlash hamda tafovutlarni strategik boshqaruv qarorlariga bog‘lashdan iborat. Tadqiqot savoli quyidagicha qo‘yildi: milliy darajadagi musbat bog‘lanish ayrim hududlardagi talab va ishlab chiqarish ulushlari tafovutini yashiradimi va bu tafovutlar 2025-yilda qanday o‘zgardi? Tekshiriladigan gipoteza — hududiy ishlab chiqarish va qurilish qiymatlari musbat bog‘langan bo‘lsa-da, ulushlar nisbati ayrim hududlarda barqaror yoki o‘zgaruvchan diagnostik farqlarni ko‘rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Krugman ishlab chiqarishning markazlashuvini miqyos samarasi, bozor hajmi va transport xarajatlari o‘rtasidagi aylana bog‘lanish bilan tushuntiradi [5]. Bu mantiq qurilish materiallari uchun ayniqsa muhim: katta ishlab chiqarish markazi tannarx ustunligini yaratishi mumkin, biroq uzoq masofaga tashish hududiy talabni qondirish xarajatini oshiradi. Demak, ishlab chiqarishning hududda yuqori ulushi doimo mahalliy ortiqcha taklifni anglatmaydi; u boshqa hududlar yoki eksport bozoriga xizmat qilayotgan markaz bo‘lishi mumkin.

Ellison va Glaeser geografik konsentratsiyani baholashda hududiy ulushlarning o‘zi yetarli emasligini, tarmoq tuzilishi va korxonalar soni ham e’tiborga olinishi kerakligini ko‘rsatgan [6]. Delgado, Porter va Stern hududiy klasterlarning o‘sish, yangi faoliyatlarning paydo bo‘lishi va qo‘shni hududlar bilan aloqalariga e’tibor qaratadi [7]. Mazkur maqolada HHI va CR3 sabablarni izohlovchi model emas, balki ishlab chiqarish joylashuvining vaqt bo‘yicha qanchalik tarqalayotganini tavsiflovchi ko‘rsatkich sifatida ishlatiladi.

Lee ta’minot zanjiri strategiyasi talab va taklif noaniqligi bilan mos bo‘lishi kerakligini asoslaydi [8]. Christopher va Towill mahsulot hajmi hamda o‘zgaruvchanligiga qarab tejamkor va tezkor ta’minot yondashuvlarini uyg‘unlashtirish mumkinligini ko‘rsatadi [9]. Qurilish materiallarida bu qarash bitta hududiy strategiyani barcha mahsulotlarga qo‘llamaslikni anglatadi: sement, oyna, keramika yoki gipsokartonning transport radiusi, assortiment talabi va yetkazish ritmi bir xil emas.

Taqsimlangan ishlab chiqarish bo‘yicha Kumar va hammualliflar ishlab chiqarish tarmog‘ini tanlashda mahsulot va jarayon xususiyatlarini birgalikda hisobga olishni taklif qiladi [10]. S&OP bo‘yicha tadqiqotlar esa talab, ishlab chiqarish, zaxira va moliyaviy rejalarni muntazam muvofiqlashtirish zarurligini ko‘rsatadi [11]. Shu nuqtai nazardan hududiy diagnostika yangi quvvatni joylashtirish bo‘yicha yakuniy qaror emas, balki assortiment, jo‘natma va xizmat darajasi ma’lumotlarini yig‘ish uchun boshlang‘ich signal bo‘lishi kerak.

Rasmiy sanoat statistikasida ishlab chiqarish qiymati, fizik hajm, sotuv va zaxira bir-biridan farqli ko‘rsatkichlar hisoblanadi [3]. ISIC Rev.4 tasnifining 23-bo‘limi shisha, keramika, sement, ohak, gips va boshqa nometall mineral mahsulotlarni birlashtiradi [4]. Shuning uchun IFUT-23 qiymati qurilish materiallari sanoatining muhim proksisi bo‘lsa-da, undagi assortimentni yagona mahsulot sifatida talqin qilish mumkin emas.

Adabiyotlar tahlili ikki xulosaga olib keladi. Birinchidan, hududiy konsentratsiya ishlab chiqarish markazlarining shakllanishini ko‘rsatadi, lekin talab qayerda va qanday mahsulotga yuzaga kelganini to‘liq ochmaydi. Ikkinchidan, talabga mos ta’minot strategiyasi mahsulot va logistika ma’lumotini talab qiladi. Mazkur tadqiqotning hissasi ushbu ikki yo‘nalishni ulushlar nisbati, korrelyatsiya va dalil chegaralari orqali bitta hududiy diagnostik protokolga birlashtirishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot takroriy ko‘ndalang kesimli diagnostik dizaynda bajarildi. Kuzatuv birligi — Qoraqalpog‘iston Respublikasi, 12 viloyat va Toshkent shahridan iborat 14 hudud. Asosiy davr 2025-yil, qiyosiy davr 2024-yil etib belgilandi. Har ikki yil uchun bir xil oylik ma’lumotlar to‘plamining M12, ya’ni yanvar–dekabr jamlanma qatori olindi. Taklif proksisi sifatida hududlar bo‘yicha IFUT-23 “boshqa nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish” qiymati, talab proksisi sifatida qurilish ishlari qiymati qo‘llandi [1; 2]. Ko‘rsatkichlar amaldagi narxlarda va mlrd so‘mda ifodalangan.

2025-yil yakuniy qiymatlari SIATning yillik hududiy sanoat jadvallarida hali to‘liq berilmagani, yillik qurilish jadvalida esa 2025 ustuni 0,0 ko‘rinishida turgani sababli tahlil 2026-yil 15-sentabrda yuklangan oylik M12 qatorlariga tayandi [1; 2; 14; 15]. Shu bois 2025 ko‘rsatkichlari mazkur maqolada operativ va keyinchalik qayta ko‘rib chiqilishi mumkin bo‘lgan ma’lumot sifatida talqin qilindi. 2024-yil ham qiyosiylikni saqlash uchun aynan shu oylik qatorlardan olindi; yillik va oylik seriyalar aralashtirilmadi.

Ulushlarni hisoblashda milliy ko‘rsatkich emas, aynan 14 hudud yig‘indisi maxraj sifatida ishlatildi. 2025-yilda IFUT-23 hududiy qiymatlari 53 004,3 mlrd so‘mni, qurilish ishlari hududiy qiymatlari 297 317,1 mlrd so‘mni tashkil etdi. SIATning oylik qurilish jadvalida 2025-M12 bo‘yicha milliy jami 313 887,8 mlrd so‘m ko‘rsatilgan [1]. Milliy jami bilan 14 hudud yig‘indisi orasidagi 16 570,7 mlrd so‘mlik yoki 5,28 foizlik farq hududlar bo‘yicha taqsimlanmagani sababli ulush hisobiga qo‘shilmadi. Farqning tarkibini ochiq sahifa asosida tasdiqlab bo‘lmaydi. IFUT-23 bo‘yicha hududlar yig‘indisi milliy M12 qiymatidan atigi 0,1 mlrd so‘mga farq qildi, bu yaxlitlash bilan izohlanadi.

Har bir hududning ishlab chiqarish va qurilish ulushlari quyidagicha hisoblandi:

$$p_i = P_i / \Sigma P_i \times 100; \quad c_i = C_i / \Sigma C_i \times 100 \tag{1}$$

Bu yerda P_i — i-hududdagi IFUT-23 ishlab chiqarish qiymati; C_i — qurilish ishlari qiymati; p_i va c_i tegishli hududiy ulushlardir. Ulushlarga o‘tish ikki qatorning mutlaq masshtabi turlicha bo‘lishiga qaramay, ularning geografik taqsimotini bitta 100 foizlik bazada qiyoslash imkonini beradi.

$$K_i = p_i / c_i \tag{2}$$

K_i=1 bo‘lsa, hududning ishlab chiqarish ulushi qurilish ishlari ulushiga teng. Dastlabki saralashda K_i1,25 “ishlab chiqarish yo‘nalgan” guruh sifatida belgilandi. 0,80 va 1,25 chegaralari huquqiy yoki tarmoq normativi emas; ular 20 foizlik nisbiy og‘ishni keyingi audit uchun ajratadigan mualliflik diagnostik qoidasidir.

Mutlaq qiymatlar o‘rtasidagi chiziqli bog‘lanish Pearson koeffitsiyenti, darajaviy bog‘lanish esa Spearman koeffitsiyenti orqali baholandi. Ikki tomonlama p-qiymatlar n=14 kuzatuv uchun hisoblandi. Pearson r uchun 95 foizlik ishonch oralig‘i Fisher z-transformatsiyasi orqali olindi. Ushbu testlar hudud o‘lchami, qurilish tarkibi, narxlar va boshqa kuzatilmagan omillarni ajratmaydi; shu sababli natijalar sababiy ta’sir emas, assotsiatsiya sifatida talqin qilindi [12].

$$HHI = \Sigma(p_i/100)^2; \quad CR3 = \Sigma_1^3 p(i) \tag{3}$$

HHI hududiy ishlab chiqarish ulushlari kvadratlari yig‘indisi, CR3 esa uchta eng katta hudud ulushi yig‘indisidir. Bu ko‘rsatkichlar raqobat darajasiga huquqiy baho berish uchun emas, bir xil oylik seriyada 2023–2025-yillar davomida ishlab chiqarish joylashuvining o‘zgarishini tavsiflash uchun qo‘llandi. Hisob-kitoblar Python 3.12, NumPy va SciPy muhitida qayta tekshirildi; jadvaldagi yaxlitlashdan oldingi qiymatlar statistik testlarda saqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

To‘rtta hududda K 1,25 dan yuqori bo‘ldi: Jizzaxda 2,40, Farg‘onada 2,01, Andijonda 1,42 va Toshkent viloyatida 1,33. Ularning IFUT-23 ishlab chiqarishidagi jami ulushi 41,79 foiz, qurilish ishlaridagi ulushi esa 25,66 foizni tashkil etdi. 16,13 foiz bandlik ijobiy tafovut bu hududlarni boshqa hududlarga jo‘natma, eksport

va mahsulot portfelini rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash uchun ustuvor guruhga kiritadi. Shu bilan birga, K>1,25 ko‘rsatkichi mahalliy ishlab chiqarish salohiyatini yanada chuqurroq o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi, chunki sotuv geografiyasi, zaxira va amaliy quvvat ma’lumotlarini hisobga olish tahlil aniqligini oshiradi (1-jadval).

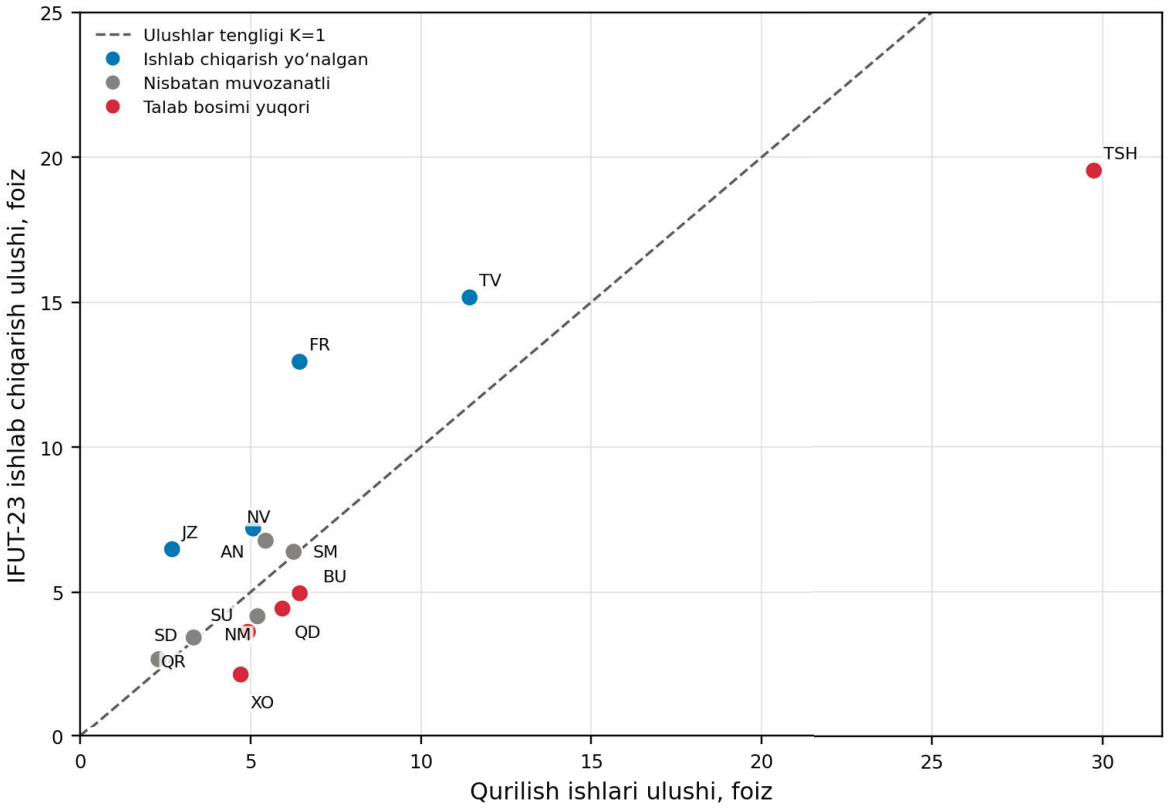
1-jadval.
Hududiy ishlab chiqarish joylashuvi va qurilish ishlari ulushining qiyosi, 2025-yil[1]

Hudud	IFUT-23, mlrd so‘m	Ishlab chiqarish ulushi, %	Qurilish, mlrd so‘m	Qurilish ulushi, %	K	Diagnostik guruh
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	1 823,2	3,44	9 915,9	3,34	1,03	Nisbatan muvozanatli
Andijon viloyati	3 815,2	7,20	15 111,4	5,08	1,42	Ishlab chiqarish yo‘nalgan
Buxoro viloyati	2 631,7	4,97	19 168,8	6,45	0,77	Talab bosimi yuqori
Jizzax viloyati	3 436,8	6,48	8 039,6	2,70	2,40	Ishlab chiqarish yo‘nalgan
Qashqadaryo viloyati	2 351,9	4,44	17 659,5	5,94	0,75	Talab bosimi yuqori
Navoiy viloyati	3 592,0	6,78	16 192,6	5,45	1,24	Nisbatan muvozanatli
Namangan viloyati	2 211,4	4,17	15 483,1	5,21	0,80	Nisbatan muvozanatli
Samarqand viloyati	3 390,2	6,40	18 637,5	6,27	1,02	Nisbatan muvozanatli
Surxondaryo viloyati	1 926,9	3,64	14 648,9	4,93	0,74	Talab bosimi yuqori
Sirdaryo viloyati	1 425,2	2,69	6 855,7	2,31	1,17	Nisbatan muvozanatli
Toshkent viloyati	8 037,8	15,16	33 987,7	11,43	1,33	Ishlab chiqarish yo‘nalgan
Farg‘ona viloyati	6 862,5	12,95	19 157,0	6,44	2,01	Ishlab chiqarish yo‘nalgan
Xorazm viloyati	1 146,7	2,16	14 020,9	4,72	0,46	Talab bosimi yuqori
Toshkent shahri	10 352,8	19,53	88 438,5	29,75	0,66	Talab bosimi yuqori

Besh hududda K 0,80 dan past bo‘ldi. Eng katta nisbiy tafovut Xorazmda kuzatildi: qurilish ishlaridagi ulush 4,72 foiz, ishlab chiqarishdagi ulush 2,16 foiz va K=0,46. Toshkent shahrida K=0,66, Surxondaryoda 0,74, Qashqadaryoda 0,75 va Buxoroda 0,77 bo‘ldi. Ushbu hududlar birgalikda qurilish ishlarining 51,78 foizini, IFUT-23 ishlab chiqarishining 34,73 foizini jamladi; farq −17,04 foiz band. Bu qiymat yangi zavod qurish zarurligini o‘zi belgilamaydi. Avval hududlararo jo‘natma, import, assortiment va logistika xarajati tekshirilishi lozim.

Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Navoiy, Namangan, Samarqand va Sirdaryo 0,80–1,25 oralig‘idagi guruhga kirdi. Samarqandda ikki ulush deyarli teng va K=1,02. Toshkent shahrida mutlaq ishlab chiqarish qiymati eng yuqori bo‘lsa-da, qurilish ishlaridagi 29,75 foizlik ulush ishlab chiqarishdagi 19,53 foizlik ulushdan katta bo‘ldi. Bu misol mutlaq ishlab chiqarish hajmi katta hudud ham nisbiy talab bosimi guruhiga tushishi mumkinligini ko‘rsatadi (1-rasm; 2-jadval).

1 Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi SIAT ma’lumotlari [1; 2] asosida muallif hisob-kitobi. Ulushlar 14 hudud yig‘indisiga nisbatan; chegaralar diagnostik bo‘lib, normativ emas.

1-rasm. Hududlarda ishlab chiqarish va qurilish ishlari ulushlarining muvofiqligi, 2025-yil[2]

2-jadval.
Diagnostik guruhlar tarkibi va 2025-yildagi jami ulushlar[3]

Guruh	2024-yilda hududlar soni	2025-yilda hududlar soni	2025-yil ishlab chiqarish ulushi, %	2025-yil qurilish ulushi, %	Farq, foiz band
Talab bosimi yuqori	6	5	34,73	51,78	-17,04
Nisbatan muvozanatli	4	5	23,47	22,56	0,91
Ishlab chiqarish yo'nalgan	4	4	41,79	25,66	16,13

Bir xil M12 seriyalari qiyoslanganda IFUT-23 bo'yicha 14 hudud yig'indisi 2024-yildagi 41 980,7 mlrd so'mdan 2025-yilda 53 004,3 mlrd so'mga yoki 26,26 foizga, qurilish ishlari esa 222 656,4 mlrd so'mdan 297 317,1 mlrd so'mga yoki 33,53 foizga oshgan. Bu o'zgarishlar amaldagi narxlarda hisoblanganligi sababli real fizik o'sish sifatida talqin qilinmaydi. Guruhlar tarkibida ham siljish kuzatildi: 2024-yilda talab bosimi yuqori guruhda 6 ta, muvozanatli guruhda 4 ta va ishlab chiqarish yo'nalgan guruhda 4 ta hudud bo'lgan bo'lsa, 2025-yilda nisbat 5–5–4 ko'rinishiga keldi.

Eng katta tasnifiy o'zgarish Andijonda kuzatildi: K 2024-yildagi 0,66 dan 2025-yilda 1,42 gacha ko'tarildi. Qoraqalpog'iston Respublikasi va Namangan talab bosimi guruhidan muvozanatli guruhga, Qashqadaryo va Toshkent shahri esa muvozanatli guruhdan talab bosimi yuqori guruhga o'tdi; Navoiy ishlab chiqarish yo'nalgan guruhdan muvozanatli guruhga yaqinlashdi. Bu o'zgarishlarning iqtisodiy sababini qiymat qatorlarining o'zi bilan tasdiqlab bo'lmaydi; ular mahsulot tarkibi, narx, jo'natma va ma'lumotlar qayta ko'rib chiqilishini alohida tekshirish zarurligini ko'rsatadi (3-jadval).

2 Manba: 1-jadval ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi. Diagonal K=1 holatini bildiradi.
3 Manba: SIATning 2024-M12 va 2025-M12 qatorlari asosida muallif hisob-kitobi; ulushlar 2025-yilga tegishli.

3-jadval.
Hududiy bog‘lanish va ishlab chiqarish konsentratsiyasi natijalari[4]

Ko‘rsatkich	Natija	Noaniqlik yoki o‘zgarish	Talqin
Pearson korrelyatsiyasi	2024: r=0,8601; 2025: r=0,8292	2025: p=0,000246; 95% IO: 0,533–0,944	Har ikki yilda kuchli musbat assotsiatsiya
Spearman korrelyatsiyasi	2024: ρ=0,6659; 2025: ρ=0,7099	2025: p=0,004451	Darajalar bo‘yicha musbat assotsiatsiya
HHI	2023: 0,1115; 2024: 0,1093; 2025: 0,1058	2023–2025: −0,0057	Hududiy konsentratsiya pasaygan
CR3	2023: 49,84%; 2024: 48,45%; 2025: 47,64%	2023–2025: −2,20 foiz band	Yetakchi uch hudud ulushi kamaygan

2025-yilda Pearson koeffitsiyenti r=0,8292 bo‘lib, ikki tomonlama p=0,000246 ni tashkil etdi. Fisher transformatsiyasi bo‘yicha 95 foizlik ishonch oralig‘i 0,533 dan 0,944 gacha. Spearman koeffitsiyenti ρ=0,7099 va p=0,004451 bo‘ldi. 2024-yilning xuddi shu M12 seriyasida Pearson r=0,8601 va Spearman ρ=0,6659 edi. Har ikki yildagi natijalar ishlab chiqarish qiymati katta hududlarda qurilish ishlari qiymati ham odatda katta ekanini ko‘rsatadi. Spearmanning Pearsondan pastroq bo‘lishi hududlar tartibida farqlar borligini bildiradi, ammo bu farqning sababini mazkur ko‘ndalang kesim aniqlamaydi.

Konsentratsiya dinamikasi ishlab chiqarishning hududlar bo‘yicha nisbatan tarqalayotganini ko‘rsatdi. HHI 2023-yildagi 0,1115 dan 2025-yilda 0,1058 gacha yoki 0,0057 punktga, CR3 esa 49,84 foizdan 47,64 foizgacha kamaygan. 2025-yilda uchta yirik ulush Toshkent shahri 19,53 foiz, Toshkent viloyati 15,16 foiz va Farg‘ona viloyati 12,95 foiz hisobiga 47,64 foizni tashkil etdi. HHI pasayishi ishlab chiqarishning barcha hududlarda talabga aynan moslashganini anglatmaydi; u faqat umumiy hududiy konsentratsiya darajasi kamayganini qayd etadi.

Natijalar ikki holat bir vaqtda mavjudligini ko‘rsatdi. Bir tomondan, ishlab chiqarish va qurilish qiymatlari o‘rtasida 2024 va 2025-yillarda kuchli musbat hududiy bog‘lanish bor. Ikkinchi tomondan, 2025-yil ulushlar nisbati besh hududda talab bosimi, to‘rtta hududda ishlab chiqarish yo‘nalganligi va besh hududda nisbiy muvozanat signalini berdi. Demak, yuqori umumiy korrelyatsiya lokal tafovutlarni yanada aniqroq baholash imkonini beradi. Bu xulosa hududiy rejalashtirishda regressiya yoki korrelyatsiya natijalarini hududiy diagnostika bilan uyg‘unlashtirish qarorlar samaradorligini oshirishini ko‘rsatadi.

Ishlab chiqarish yo‘nalgan hududlarda birinchi qaror yangi quvvatni cheklash emas. Jizzax, Farg‘ona, Andijon va Toshkent viloyati bo‘yicha mahsulot kodi, sotuv hududi, eksport, ombor zaxirasi, quvvatdan foydalanish va transport radiusi tekshirilishi kerak. Agar ishlab chiqarish boshqa hududlarga barqaror jo‘natilayotgan bo‘lsa, yuqori K tarmoq uchun hududiy tayanch vazifasini bajarishi mumkin. Agar jo‘natma xarajati yoki assortiment nomuvofiqligi yuqori bo‘lsa, konsolidatsiya ombori, temir yo‘l logistikasi yoki mahsulot portfelini o‘zgartirish masalasi ko‘rib chiqiladi.

Talab bosimi yuqori hududlarda ham diagnostik signalni avtomatik tanqislik deb atash mumkin emas. Xorazm, Toshkent shahri, Surxondaryo, Qashqadaryo va Buxoroda qurilish ulushining ishlab chiqarish ulushidan yuqoriligi hududlararo ta’minot normal ishlayotgan sharoitda iqtisodiy jihatdan maqbul bo‘lishi mumkin. Yangi loyiha boshlashdan oldin iste’mol qilinayotgan materiallarning SKU va standartlari, yetkazib beruvchi hududlar, avtomobil va temir yo‘l masofasi, tarif, OTIF, zaxira kunlari hamda import birlik qiymati aniqlanishi lozim.

Ushbu yondashuv Lee taklif qilgan talab va taklif noaniqligiga mos strategiya tamoyiliga [8] hamda Christopher va Towillning tejamkor va tezkor ta’minot arxitekturasini segmentlash g‘oyasiga mos keladi [9]. Hududiy K koeffitsiyenti bu nazariyalarni to‘liq sinamaydi, ammo qaysi hududda mahsulot-logistika auditi zarurligini ko‘rsatadi. Keyingi bosqichda ushbu signal S&OP jarayoniga kiritilib, talab prognozi, ishlab chiqarish rejasi, zaxira va jo‘natma imkoniyati bir jadvalda muvofiqlashtirilishi mumkin [11]. Bunday bosqichma-bosqich tekshiruv ta’minot zanjiri xavfini kamaytirishda moslashuvchan va diversifikatsiyalangan qarorlarni birgalikda ko‘rish zarurati bilan ham mos keladi [13].

Maqolaning metodik hissasi bitta yangi indeks yaratish bilangina cheklanmaydi. Taklif etilgan protokol uchta himoya chegarasini saqlaydi: qiymat ko‘rsatkichi natural balans deb atalmaydi; korrelyatsiya sababiy ta’sir sifatida talqin qilinmaydi; diagnostik chegara normativ sifatida ko‘rsatilmaydi. Shu sababli K qaror

4 Manba: SIAT ma’lumotlari [1; 2] asosida muallif hisob-kitobi. Pearson ishonch oralig‘i Fisher z-usulida.

chiqaruvchi yakuniy koeffitsiyent emas, keyingi ma'lumot yig'ish va tekshiruv ustuvorligini belgilovchi saralash vositasidir.

Tadqiqotning asosiy cheklovi ma'lumotlar qamrovi bilan bog'liq. IFUT-23 butun qurilish materiallari sanoatini qamrab olmaydi; hududiy qiymatlar joriy narxlarda bo'lib, narx va assortiment ta'sirini ajratmaydi; korxona quvvati, natural sotuv, zaxira va hududlararo jo'natmalar ochiq kesimda mavjud emas. Qurilish ishlari qiymati ham material talabining bevosita o'lchovi emas. Bundan tashqari, n=14 kichik ko'ndalang kesim va Toshkent shahrining katta masshtabi Pearson natijasiga ta'sir qilishi mumkin. Spearman natijasi bog'lanish faqat bitta yirik kuzatuvga tayangan emasligini qo'llab-quvvatlasa ham, sababiy identifikatsiyani ta'minlamaydi. 2025 ko'rsatkichlari yillik yakuniy jadvallar emas, M12 operativ qatorlaridan olingani uchun keyingi rasmiy qayta ko'rib chiqish natijalarni o'zgartirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. 2025-yilda 14 hudud bo'yicha IFUT-23 ishlab chiqarish qiymati va qurilish ishlari qiymati o'rtasida kuchli musbat assotsiatsiya aniqlandi: Pearson r=0,8292 va Spearman ρ=0,7099. 2024-yilning bir xil M12 seriyasida ham bog'lanish musbat bo'lgan. Ushbu natija ishlab chiqarish joylashuvi qurilish faolligi bilan umumiy darajada moslashganini ko'rsatadi, ammo sababiy ta'sirni bildirmaydi.

2. Ulushlar nisbatiga asoslangan K koeffitsiyenti umumiy korrelyatsiya ichidagi hududiy tafovutlarni ajratdi. K1,25 bo'lgan Jizzax, Farg'ona, Andijon va Toshkent viloyatida ishlab chiqarish ulushi 41,79 foiz, qurilish ulushi 25,66 foizni tashkil etdi. Ular hududlararo jo'natma va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish markazlari bo'lishi mumkin, biroq amaliy quvvat, zaxira va sotuv geografiyasisiz ortiqcha taklif haqida xulosa chiqarib bo'lmaydi.

3. HHI 2023-yildagi 0,1115 dan 2025-yilda 0,1058 gacha, CR3 esa 49,84 foizdan 47,64 foizgacha kamaydi. Bu ishlab chiqarish joylashuvining nisbatan diversifikatsiyalanganini ko'rsatadi; hududiy talab bilan to'liq mahsulot mosligini esa isbotlamaydi.

4. 2024–2025-yillar qiyosi diagnostik guruhlar tarkibi o'zgaruvchanligini ko'rsatdi. Andijonning K koeffitsiyenti 0,66 dan 1,42 gacha oshdi; Qashqadaryo va Toshkent shahri esa talab bosimi yuqori guruhga o'tdi. Bu siljishlar sababini aniqlash uchun mahsulot, narx va jo'natma ma'lumotlari zarur.

5. Strategik boshqaruvda uch bosqichli qoida tavsiya etiladi: avval K bo'yicha hududlar saralanadi; keyin mahsulot kodi, standart, jo'natma, zaxira, OTIF va logistika xarajati tekshiriladi; faqat shundan so'ng quvvat, ombor, marshrut yoki import o'rnini bosish bo'yicha qaror qabul qilinadi.

6. Keyingi tadqiqot uchun mahsulot–hudud–oy kesimida natural ishlab chiqarish, sotuv, zaxira, buyurtma, import, eksport va yetkazib berilgan tranzaksiya narxini birlashtirgan panel baza zarur. Shunday ma'lumot K koeffitsiyentini haqiqiy mahsulot balansi va logistika optimallashtirish modeli bilan to'ldirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, SIAT. Qurilish ishlari hajmi (oylik), kod 1.04.02.0002. https://siat.stat.uz/data/2403/.

2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, SIAT. Hududlar bo'yicha iqtisodiy faoliyat turlari kesimida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi (oylik), ma'lumotlar to'plamlari 4486–4499, kodlar 1.02.01.0077–1.02.01.0090. https://siat.stat.uz/data/4486/ dan https://siat.stat.uz/data/4499/ gacha.

3. United Nations. International Recommendations for Industrial Statistics 2008. Statistical Papers, Series M, No. 90. New York: United Nations, 2009. https://unstats.un.org/unsd/industry/Docs/IRIS_2008_En.pdf.

4. United Nations Statistics Division. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev. 4, Division 23: Manufacture of Other Non-metallic Mineral Products. https://unstats.un.org/unsd/classifications/Econ/Detail/EN/27/23.

5. Krugman P. Increasing Returns and Economic Geography. Journal of Political Economy. 1991. Vol. 99, No. 3. P. 483–499. DOI: 10.1086/261763.

6. Ellison G., Glaeser E.L. Geographic Concentration in U.S. Manufacturing Industries: A Dartboard Approach. Journal of Political Economy. 1997. Vol. 105, No. 5. P. 889–927. DOI: 10.1086/262098.

7. Delgado M., Porter M.E., Stern S. Clusters, Convergence, and Economic Performance. Research Policy. 2014. Vol. 43, No. 10. P. 1785–1799. DOI: 10.1016/j.respol.2014.05.007.

8. Lee H.L. Aligning Supply Chain Strategies with Product Uncertainties. California Management Review. 2002. Vol. 44, No. 3. P. 105–119. DOI: 10.2307/41166135.

9. Christopher M., Towill D. An Integrated Model for the Design of Agile Supply Chains. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management. 2001. Vol. 31, No. 4. P. 235–246. DOI: 10.1108/09600030110394914.

10. Kumar M., Tsolakis N., Agarwal A., Srai J.S. Developing Distributed Manufacturing Strategies from the Perspective of a Product-Process Matrix. International Journal of Production Economics. 2020. Vol. 219. P. 1–17. DOI: 10.1016/j.ijpe.2019.05.005.

11. Thomé A.M.T., Scavarda L.F., Fernandez N.S., Scavarda A.J. Sales and Operations Planning: A Research Synthesis. International Journal of Production Economics. 2012. Vol. 138, No. 1. P. 1–13. DOI: 10.1016/j.ijpe.2011.11.027.

12. Wooldridge J.M. Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data. 2nd ed. Cambridge, MA: MIT Press, 2010. ISBN 978-0-262-23258-6.

13. OECD. OECD Supply Chain Resilience Review: Navigating Risks. Paris: OECD Publishing, 2025. DOI: 10.1787/94e3a8ea-en.

14. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT. Qurilish ishlari hajmi (yillik), kod 1.04.02.0001. https://siat.stat.uz/data/2402/.

15. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT. Hududlar bo‘yicha iqtisodiy faoliyat turlari kesimida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi (yillik), ma’lumotlar to‘plamlari 4604–4617. https://siat.stat.uz/data/4604/ dan https://siat.stat.uz/data/4617/ gacha.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz